

Key words: post truth, post-true, alternative facts, epistemology, postmodernism, freedom, voluntarism; post-democracy; cultural crisis; Information society; Club of Rome, financial capitalism.
УДК 147.1:[800.01]

Б. О. Носач

СЕМАНТИКО-СТИЛІСТИЧНЕ НАПОВНЕННЯ ПРОТИЛЕЖНОСТІ «ВІЙНА - МИР»: ДО РОЗУМІННЯ ФІЛОСОФІЇ ВІЙСЬКОВОЇ СПРАВИ

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

Анотація. У статті досліджується проблема сучасного теоретико-методологічного наповнення змісту такої опозиції, як «війна-мир», де особлива увага приділяється їхньому значенню як військових термінів. Застосування новітніх технологій у сфері військових можливостей сучасних світових держав призводить до необхідності номінації великої кількості понять, тому безперечної актуальності набувають операції семантико-стилістичного аналізу значення таких неоднозначно визнаних у суспільстві постсучасності концептів війни і миру. Особливості семантики військової термінології у порівнянні із загальноживаними моделями цих слів проявляється на рівні лексичного значення та криється у специфічному прояві полісемії. Обираючи для дослідження соціально-філософський зміст таких співвідносних понять як війна і мир, було запропоновано проаналізувати феномен зазначених термінів із метафізичної точки зору розуміння і освоєння людиною процесів перетворення світу.

Ключові слова: людина, суспільство, військові терміни, війна, мир, філософія військової справи, метафоричний перенос, семантика.

Вступ

Філософія – це любов до мудрості, а сама Софія-Мудрість є не просто богинею грецького Олімпу, а символом розуміння світу з древнім сакральним значенням: «Рішення прийшло через концепцію софійності: буття є текстом Бога, а речі (при всій своїй побутовості) – алегоричним утіленням Божого слова. Бо «на початку було Слово, а Слово в Бога було, і Бог було Слово». Отже, світ є книгою Божої Премудрості» (Кримський, 2008: 30). Відповідно, виникають питання про те, чи може Війна сама по собі бути мудрим рішенням, та чи є взагалі коректним використання поняття «філософія» для військової справи? Звертаючись до тексту Біблії, можемо констатувати, що від самого початку людської історії війна була безпосередньою складовою її життя. Наприклад, у Старому Заповіті «Господь – муж брані» (Біблія: Ісх. 15:3). У свою чергу, Ісус з Назарету стверджує, що прийшов він не порушити Закон або пророків, а виконати (Біблія: Мф. 5.17), тобто у тексті Священного Писання ми не спостерігаємо обіцянок миру та спокійного життя людини у цьому світі. «Ви ж про війни почуєте, і про воєнні чутки, глядіть, не лякайтесь, бо статись належить тому. Але це не кінець ще» (Біблія: Мф. 24.6). У тексті Євангелія від Іоанна Христос говорить: «Це Я вам розповів, щоб мали ви мир у Мені. Страждання зазнаєте в світі», але продовжує: «але будьте відважні: Я світ переміг!» (Біблія: Ін. 16.33), – тому перемога над Війною, з метафізичної точки зору, є можливою тільки на шляху духовного оновлення.

Повертаючись до реалій сучасного світу та можливостей високих технологій, де передовою історично залишається сфера військових інтересів, виникає необхідність номінації великої кількості нових понять. Відповідно, безперечної актуальності набувають операції семантичного аналізу для з'ясування значення таких неоднозначних у суспільстві постсучасності концептів, як «війна» і «мир». Зрозуміло, що зазначена термінологія стосується не стільки військової сфери спілкування, скільки несе в собі загальносуспільне значення проблематики філософії війни і миру. Необхідно вказати на те, що такі концепти достатньо довго

використовувалися як термінологія військової справи, а сам аналіз зазначених понять набував лінгвістичного характеру. Сьогодні ми стикаємося з тим фактом, що, у загальноживаному значенні, концепти війни і миру набувають більше метафоричного характеру у різних сферах діяльності сучасної людини, наприклад, «війна світів», «війна на дорогах», що дуже прикро, «битва з COVID-19» тощо. Більше того, всі ці «війни» не мають часово-просторових обмежень, а також спектру можливостей прорахувати їхню певну ритмічність або дослідити системність змін. Такий термін Р. Барта як «війна мов» набуває у нашому дослідженні подвійного значення: з одного боку, з точки зору лінгвістичної складової, а з іншого боку, враховується змістовний характер співвідношення мови та влади. Р. Барт підкреслює, що «війна мов» зовсім не означає війни між їхніми носіями, тобто стикаються один з одним мовні системи, а не індивіди, соціолекти, а не ідіолекти – таку ситуацію Р. Барт називає «ліберальним використанням мови» (Барт, 2007: 32). Військові терміни, за винятком простих найменувань, у своїй більшості наділені експліцитною внутрішньою формою. Ступінь експліцитної внутрішньої форми військового терміну залежить від багатьох факторів, де визначальним є його структурний тип: це можуть бути складні терміни, терміни-композиції, афіксальні та семантичні форми.

Отже, зважаючи на всі зазначені положення, ми обираємо для нашого дослідження сучасне теоретико-методологічне наповнення змісту таких співвідносних термінів, як «війна» і «мир» з точки зору філософії військової справи. Відповідно, актуальним стає аналіз семантико-практичних процедур з метою формування сучасного значення зазначеної термінології. У зв'язку із суттєвими змінами у значній кількості структурних типів військової термінології як одно, так і багатозначних слів, виникає група слів-омонімів і синонімічного ряду їхнього загальноживаних значень завдяки такій операції, як метафоричний перенос.

Мета дослідження

Як зазначено вище, не дивлячись на наукову актуальність обраної нами теми, однозначних відповідей стосовно проблематики визначення

термінологічного апарату війни і миру сьогодні немає, тому **метою запропонованої статті** є здійснення процедури семантико-стилістичного наповнення таких базових співвідносних термінів, як «війна» і «мир» у системі комплексного розуміння філософії військової справи.

Методологія дослідження

Головними методами нашого дослідження є функціонально-інструментальний, герменевтичний, системно-структурний, а також застосування процедури використання когнітивного креативу мовних практик. У свою чергу, застосування методів компаративного аналізу, аналітичного, діалектичного, історико-логічного і ретроспективного забезпечують аналіз взаємовідносин та зв'язків базових складових мовного виміру соціальної реальності. Системно-генетичний метод дозволяє проаналізувати мовні явища не у стані статичності, а в динаміці. Причому динаміка розуміється не як зміни мови у часі (стан діахронії), а як дериваційні переходи у синхронії. Відмітимо, що у граматиці зазначений метод набуває назви методу синтаксичної деривації.

Результати

Ретроспективно зазначена тематика війни і миру з метафізичної точки зору визначається вченням Августина Блаженного про Вищий Град та його тезу про досягнення вічного миру тільки там. Надалі базові підходи, які було представлено у творах Е. Роттердамського і Ф.-С. Франка про можливість втілення миру на засадах практичного застосування євангельського вчення до життя людини, набули оформлення у вигляді принципу *pax christiana universalis perpetua* західноєвропейського міжконфесійного компромісу Вестфальського миру (1848 р.). Окремо треба відзначити звернення до тексту «Трактат про вічний мир» І. Канта та праць стосовно тематики проєктів вічного миру Вольтера, Гегеля, Клаузевиця, Мольке, Монтеск'є тощо, а у 1713-1717 р.р. Сен-П'єр створює «Проект вічного миру в Європі».

Сьогодні однією з головних проблем семантичного підходу до визначеної нами протилежності «війна-мир» є різнопланові вимоги і трактування зазначеної термінології з боку логіки, філології, лінгвістики, філософії, політології та інших наукових галузей, які вклучають дані терміни до свого предмету. Наприклад, війна як гра або свято: «війна і свято суттєво схожі: вони обидва відкривають собою період підвищеної соціалізації, тотального усупільнення засобів праці, ресурсів і сил; вони переривають собою час, коли індивіди діють кожний сам по собі, у множині різнорідних сфер. Самі ті сфери залежать одна від одної, що накладаються одна на одну, а не займають кожна окреме місце в жорсткій структурі. Тому у сучасному суспільстві війна є унікальним моментом концентрації та інтенсивного поглинання групою всіх тих елементів, які зазвичай прагнуть зберігати стосовно до неї відповідну дистанцію та незалежність. Тому саме вона, а не літня відпустка або святкові дні, можуть порівнюватися з часом колективного збудження у прадавніх суспільствах» (Кайуа, 2003:279), – стверджує у своїй роботі

Р. Кайуа. У лінгвістичному плані особливості семантики військової термінології порівняно із загальноживаним значенням цих слів проявляється на рівні лексичного значення та криються в специфічному прояві полісемії, а також у конотативному і прагматичному аспектах значення війни і миру. Більшості військових термінів є притаманною експліцитна внутрішня форма, вона залежить від низки факторів, де головним стає їхній структурний тип. Окремо зазначимо, що семантико-лінгвістична проблематика військової термінології може вирішуватися виключно в системі комплексних підходів теорії філософії мови.

Змістовне наповнення таких термінів як «війна» і «мир», по-перше, уособлює собою класичний приклад метафоричного переносу формування військових термінів у тісному переплетенні з процесом наповнення змістом загальноживаних значень. По-друге, фіксує основні типи змін у лексико-семантичній структурі, які призводять до появи багатозначного слова військово-термінологічного значення, як одного з варіантів такої структури. По-третє, надає можливості виявити базові відмінності у семантичних характеристиках загальноживаних і військово-термінологічних значеннях, які входять до семантичної структури одного і того ж багатозначного слова. По-четверте, специфіка військового терміну у семаселогічному плані заснована на тому, що ступінь логічної та мовної абстракції у терміні знаходяться в обернено пропорційній залежності: чим вищим є рівень наукової абстракції визначеного нами поняття, тим нижчим є рівень його мовної абстракції. Тобто, коли військово-термінологічні значення співвідносяться з поняттями, які віддзеркалюються у формі наукових уявлень предметної сфери військової справи, то вони формуються на більш низьких порівняно із загальноживаними значеннями рівнів мовної абстракції.

Сама специфіка семантики військового терміну визначається як стабільна одиниця номінації, яка закріплюється за відповідним поняттям певної сфери військової справи та має обмежене коло використання у такому значенні. Однак унікальність військово-термінологічної системи полягає у величезних масштабах предметної сфери, яку вона обслуговує. У результаті денотативна співвіднесеність військового терміну є суттєво більшою, ніж у науково-технічного терміну, який презентує будь-яку іншу галузеву терміносистему. Оскільки військово-термінологічна система безпосередньо співвідноситься із системою понять військової науки, яка, у свою чергу, віддзеркалює у формі наукових уявлень предметну сферу військової боротьби, то завдяки своїй сигніфікативній співвіднесеності військові терміни можна поставити поряд із науково-технічними термінами. Однак у зв'язку з тим, що у предметну сферу військової справи входять такі поняття за своєю структурною приналежністю, які репрезентують коло суспільних, природничих і технічних наук, сигніфікативний аспект значення військового терміну набуває певних якостей, які визначають військово-термінологічну систему серед інших однопорядкових об'єктів, тобто галузевих терміносистем.

У свою чергу, прагматичний аспект, або позамовні причини, обумовлюють стилістичну нейтральність термінів «війни» і «миру», тобто

відсутність у них конотативного аспекту лексичного значення, під яким, зазвичай, розуміють передану словом додаткову стосовно речового змісту лексичного значення інформацію про відношення мовця до означеного предмета або явища. Зазначені терміни є нейтральними тільки в конкретній науковій підмові, у спеціальному тексті, розрахованому на фахівця конкретної сфери діяльного застосування. Саме такий підхід обумовлює помилкове включення конотативного аспекту у лексичному значенні терміну, тому що за межами своєї предметної сфери, й особливо у художньо-літературному застосуванні, він може набувати будь-якого стилістичного «амбре» і модальності. Наприклад, можемо звернутися до класичного історичного прикладу використання засобів практичної лінгвістики у сфері філософії військової справи під назвою «емської депеші».

Мова йде про франко-пруський конфлікт, у період, коли король Вільгельм відпочивав на водах в Емсі, після перемоги у Датської та Австрійської компаніях, і був у миролюбному настрої. У свою чергу, Бісмарк як ніколи, був дуже близьким до мети всієї своєї політики останніх років з об'єднання Німеччини, тому коли було доставлено дуже продуманий дипломатичний лист з боку французького уряду як відповідь на жорстку ноту пруського керівництва, то сам Бісмарк, Мольтке і Роон були розчаровані. Вони розуміли, що Вільгельм буде задоволений такою відповіддю і не дасть дозволу на продовження військових дій. Саме тоді Бісмарк вдався до «лінгвістичної маніпуляції» та викреслив дещо з тексту телеграми, але не додавав і не змінював жодного слова французької депеші, змінив її тон і зміст, замінив, тим самим, вираження примирення на грубості (Бісмарк, 1941: 83-86), – і саме у такому вигляді передав листа для ознайомлення Королю Вільгельму. Зрозуміло, що той був обурений, відмовив усім пропозиціям французів і тоді, як ми знаємо, Наполеон III оголосив війну Пруссії, на поразку в якій він був приреченим.

Отже, можемо стверджувати, що такий приклад лінгвістико-семантичних маніпуляцій є не випадковим і часто вживається на всіх рівнях спілкування людей від особистісного, починаючи із сімейних стосунків, і закінчуючи глобальними політичними ситуаціями, включаючи військові конфлікти.

Крім зазначених причин, оціночні елементи так само помилково можуть бути включені до лексичного значення терміну у тому випадку, коли до формальної структури поєднаних термінів включені компоненти, які додають певне експресивне забарвлення до загальноновживаної лексики. Такий підхід є можливим для термінів із лексико-семантичними варіантами багатозначного слова на початковому етапі їхнього розвитку, коли елементи експресивного забарвлення загальноновживаних значень інерційно переносяться і на термінологічне значення. Такий прагматичний аспект у нашому аналізі змістовної сторони загальноновживаних слів і термінів вимагає з'ясування спеціальної інформації про учасників і особливості умов їхньої комунікації, яка є характерною для семантики загальноновживаної лексики.

Отже, можемо констатувати, що інформація про умови комунікації включає уточнення на формальну, нейтральну або неформальну ситуацію спілкування. У військовій термінології є думка про те, що жаргонізми не мають статусу терміну завдяки нечіткості семантики та використання поза межами спеціальної сфери. У такому випадку без урахування вищезгаданих категорій лексики сам порядок використання військової термінології показує, що в семантиці терміну присутня вказівка тільки на формальну ситуацію комунікації, а також положення про те, що терміни за даною ознакою опозицій не створюють. Крім того, інформація, яка присутня в прагматичному аспекті лексичного значення, допомагає у деяких випадках визначитися до того або іншого територіального варіанта мови, як, наприклад, багато військових термінів часто розглядаються як різновид науково-технічного терміну і демонструє певний рівень розвитку технологічного прогресу.

Прагматичний аспект лексичного значення специфіки військового терміну полягає у тому, що в його семантиці є вказівка на приналежність до військової підмови, яка закріплюється у вигляді дефініції в статутах, настановах та інших регламентуючих документах військового управління. Пріоритет у появі термінологічного значення в семантичній структурі багатозначного слова надається метафоричному переносу. Така ситуація визначається двома умовами: по-перше, екстралінгвістичні фактори мають більше можливостей метафоричного переносу як номінативного засобу для забезпечення передачі різноманітних асоціативних зв'язків, що є важливою умовою для сучасних змін у процесі пізнавальної діяльності навколишнього середовища людиною та виявлення нових аналогій і взаємозалежності. По-друге, внутрішньо лінгвістичні причини забезпечують досконалу номінативну техніку метафоричних переносів. Така техніка включає в себе весь попередній досвід асоціативного мислення, який виявляється у семантичній аналогії, а також у загальнономовній тенденції до економії мовних засобів. У свою чергу, така економія проявляється у прагненні до означення обмеженою кількістю номінативних засобів множини нових термінів. Необхідно зауважити про те, що у сучасній лінгвістиці існують різні класифікації як метафор, так і метафоричних переносів. Ми дотримуємося думки, що метафоричний перенос і метафора співвідносяться як процес і результат цього процесу. Для дослідження типології напрямків, за якими формуються метафоричні значення від однієї семантичної сфери до другої, ми використовували систему, яка охоплює такі глобальні семантичні сфери, як світ матеріальних об'єктів, фізичні явища, психічні явища, абстрактні категорії тощо.

Отже, на відміну від загальноновживаної лексики, військово-термінологічне значення формується практично за всіма запропонованими напрямками, незалежно від приналежності терміну, з яким співвідноситься початкове або метафоричне значення, до тієї або іншої семантичної сфери.

Продуктивність кожного з подібних напрямків визначається такими екстралінгвістичними факторами, як стан і розвиток військової справи на сучасному етапі та, відповідно, характер процесу детермінації термінів. У свою чергу, специфікою ономасіологічних характеристик військово-термінологічного значення у даному випадку можна вважати більш універсальний порівняно із загальноновживаними значеннями механізми номінації шляхом метафоричного переносу. Окрім специфічних рис ономасіологічного характеру, в семантиці військово-термінологічного значення за допомогою методу компонентного аналізу було визначено особливості його семасіологічних характеристик. Для виявлення таких особливостей використовувалися такі семантичні диференціальні ознаки, як ознака спеціалізації, ознака «ступені закріпленості у понятійному полі», а також ознака денотативної прикріпленості. В основі аналізу за ознакою спеціалізації, який базується на протиставленні термінів, ми користувалися положеннями, які було розроблено А. Потебнею (Потебня, 1985), а їхній сенс полягає у розмежуванні найбільш «близького» і найбільш «дальнього» значення у семантичній структурі слова. Тип понять, які знаходяться в основі загальноновживаних значень, можна віднести до формального внаслідок збільшення обсягу співвідносного з таким значенням терміну над змістом цього поняття, так як обсяг і зміст поняття знаходяться в обернено пропорційній залежності. Далі, погоджуючись з думкою С. Кацнельсона (Кацнельсон, 2009: 134), ми вважаємо, що поняття даного типу містить у собі мінімум різних ознак, необхідних для того, щоб відрізнити один предмет або явище від усіх інших.

Отже, військово-термінологічні значення співвідносяться з поняттями більш високого рівня відображення дійсності, для якого характерним є наукове мислення, тобто з поняттями змістовного типу. У мовному відношенні така різниця проявляється у формуванні загальноновживаного і військово-термінологічного значення на різних рівнях абстракції, що підтверджується зіставленням словникових дефініцій лексико-семантичних варіантів, представлених загальноновживаними і військово-термінологічним значенням багатозначного слова. Виявлення різниці, за якою визначається диференціальна ознака, базується на тому, що будь-яке значення слова не існує поза зв'язками з іншими значеннями, але характер такого зв'язку і залежність власного значення слова від значення інших слів у різних випадках не співпадають.

Обговорення

Вважаємо за необхідне визначити розроблений підхід з боку логічної характеристики зазначених термінів у роботах таких авторів, як А. А. Реформатський і В. М. Лейчик. Вони вважають, що, поряд із загальноновживаними законами, на військові терміни здійснюють доволі суттєвий вплив і деякі позамовні фактори, які відносяться до сфери логіки, а також тієї предметної сфери, яку даний термін обслуговує. Особливості змістовної сторони

військового терміну на основі лексико-семантичної теорії ми зустрічаємо у роботах Г. М. Економова, Т. Н. Омеляненко, Б. А. Серебренникова, Е. Ф. Скороходько, А. І. Смирницького, А. А. Уфимцева, В. Н. Шевчука тощо.

Аналіз предмета нашого дослідження з точки зору класичних підходів у найбільш видатних творах із військової тематики спирається на дослідження таких авторів, як О. І. Гуржій, В. А. Мандрагеля, А. Е. Снесарьов, М. П. Требін, В. С. Чорний тощо. Також необхідно відзначити наукові публікації В. І. Дяченка, А. М. Зачепи, В. А. Кротюка, В. В. Стасюка, М. В. Цюрупи та багатьох інших, які присвячені проблематиці духовного потенціалу обороноздатності держави. Окрему увагу, з точки зору теоретико-методологічних підходів дослідження, ми звертаємо на варіант визначення концептів «війна» і «мир» у Філософському енциклопедичному словнику Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України та у монографії Б. О. Парахонського і Г. М. Яворської «Онтологія війни і миру: безпека, стратегія, смисл», де вони вказують, що «семантика концептів війни і миру являє собою сукупність явних і прихованих смислів, що стоять за поширеними суспільними уявленнями про ці явища. Віднайти та виявити такі сенси особливо важливо в умовах гібридної війни, під час якої противник користується тактикою заплутування значень загальноновживаних понять, розробляючи та впроваджуючи просунуту техніку руйнівних інформаційно-сміслових впливів. Це спонукає до детального розгляду принципів концептуалізації війни і миру з урахуванням дії чинника семантичних змін» (Парахонський, Яворська, 2019: 37).

Необхідно звернути увагу на той факт, що у багатьох документах міжнародних організацій немає визначення терміну «війна», а є тільки розуміння військового конфлікту та різних його видів. Так само в основних варіантах класичного сприйняття війни і миру немає їхнього визначення як родових понять за всіма правилами логічної характеристики, але «співвідношення семантики концептів війни і миру, презентованих у багатьох сучасних мовах як антоніми (укр. війна-мир; англ. war-peace тощо), не є симетричним» (Парахонський, Яворська, 2019: 45). Відповідно, нами запропоновано розглядати зазначені концепти з метафізичної точки зору процесу перетворення світу людиною, тобто війна – є одним зі способів зміни навколишнього світу-миру людей в єдиній системі філософських координат. Важливим тут є звернення до думки І. Канта, який, наслідуючи у цьому питанні Т. Гоббса, вважав стан війни «природним станом» людства, тому мир і право у такому стані не може бути реалізованим (Кант, 1994: 13). Фактично, І. Кант, на думку В. Керстінга, був представником філософів-просвітників, який вважав неможливим вивести правові засади і стан миру з військового положення. Тільки легітимне насилля у правовому режимі може привести до оновлення порядку закону, більше того, природний стан за відсутності війни так само не є миром (Kersting, 1998: 88).

Онтологічний зміст загального родового поняття «мир» у філософії військової справи включає в себе

«війну» як один зі способів процесу перетворення навколишнього світу людиною. На підтвердження можемо звернутися до думки авторів нової монографії, що була присвячена проблематиці онтології війни і миру Б. О. Парахонського та Г. М. Яворської: «Стан війни означає комплекс дій, спрямованих на руйнування усталеного порядку з його правилами комунікації та кодами поведінки. Війна призводить до знищення чужого, незрозумілого і неприйняттого, якщо його буде визначено як загрозу власному існуванню. Стан миру означає ствердження порядку, розбудову або відновлення свого впорядкованого світу, зрозумілого, осмисленого й звичного, що, однак, не виключає і деяку еволюцію правил взаємодії у межах прийнятої моделі» (Парахонський, Яворська, 2019: 337-338). Якщо ми звертаємося до визначення протилежності «війна-мир», то «війна – це складне соціально-політичне явище, стан суспільства, в якому основним видом діяльності є організована збройна боротьба між державами, класами або націями (народами)» (Філософський енциклопедичний словник, 2002: 89), а «мир – соціальний стан буття, який характеризується відсутністю збройної боротьби у масштабних і явно виражених формах (Філософський енциклопедичний словник, 2002: 377). Тобто створюється своєрідна ситуація «ще-не-миру». Саме такий вираз про «явно виражені форми» може стати основою руху до ідеальних положень про «вічний мир» у сучасному світі. Але сьогодні настільки зміненими є форми військового протистояння (гібридні, інформаційні, бактеріологічні та інші види війн) та настільки тісним є зв'язок між суб'єктами світового господарства, що «бомбардування» в одному регіоні визиває «землетрус» в іншому, або і в «себе вдома» завдяки діяльності мас-медіа та формах подачі інформації. Тому проблема означення різних видів військових дій, їхніх наслідків, станів, результатів тощо з необхідністю вимагає нового семантико-лінгвістичного розуміння у військовій філософії.

Висновки

Застосування новітніх технологій у сфері військових можливостей сучасних світових держав призводить до необхідності номінації великої кількості термінів. Крім того, унікальність військово-термінологічної системи полягає у величезних масштабах предметної сфери, яку вона обслуговує. Зазначена термінологія стосується не стільки військової сфери спілкування, скільки несе в собі важливе суспільне значення проблематики філософії військової справи. Сьогодні у загальнонавчальному значенні концепти війни і миру набувають більше метафоричного характеру в різних сферах діяльності людини. Причому сучасні форми і види «війни» не мають часово-просторових обмежень, а також спектру можливостей прорахувати їхню певну ритмічність або дослідити системність змін. Вони стають класичним прикладом процедури метафоричного переносу

формування військових термінів у тісному переплетенні з процесом сучасного наповнення змістом загальнонавчаних значень. Тому, обираючи для дослідження соціально-філософський зміст таких концептів, як війна і мир, було запропоновано проаналізувати феномен протилежності зазначених термінів з точки зору розуміння та освоєння людиною механізмів перетворення постсучасного світу.

Список літератури

1. Kersting W. Die bürgerliche Verfassung in jedem Staatesollrepublikanisch sein // Kant I. Zumewigen Fireden Frieden. Ein philosophischer Entwurf. hrsg. von Rudolf Malter, Reclam, Stuttgart 2008.
2. Барт Р. Мифологии / Р. Барт. – М.: Директ-Медиа, 2007. – 459 с.
3. Бисмарк О. Мысли и воспоминания: в 3-х т. / О. Бисмарк; пер. с нем. под редакцией проф. Л. С. Ерусалимского. – М.: Государственное социально-экономическое издательство, 1941. – Т. 2. – 288 с.
4. Біблія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bible.info/biblio/ukrainskaya-bibliya/index.html
5. Кайуа Р. Миф и человек. Человек и сакральное / Р. Кайуа. – М.: ОГИ, 2003. – С. 276-291.
6. Кант И. К вечному миру. Философский проект / И. Кант // Сочинения: в 8 т. – Т. 7. – М., 1994. – 182 с.
7. Кацнельсон С. Д. Типология языка и речевое мышление / С. Д. Кацнельсон. – URSS, 2009. – 218 с.
8. Кримський С. Б. Під сигнатурою Софії [Текст]: научное издание / С. Б. Кримський; передм. М. Поповича. – К.: Вид. дім «Киево-Могилянськаакадемія», 2008. – 717 с.
9. Парахонський Б. О. Онтологія війни і миру: безпека, стратегія, смисл: монографія / Б. О. Парахонський, Г. М. Яворська. – Київ: НІСД, 2019. – 560 с.
10. Потебня А. А. Естетика і поетика слова: збірник / А. А. Потебня. – К.: Мистецтво, 1985. – 302 с.
11. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди; [редкол.: В. І. Шинкарук (голова) та ін.]. – К.: Абрис, 2002. – VI, 742с.

References

1. Bart, R. (2007). *Mifologii [Mythology]*. Moscow: Direkt-Media [in Russian].
2. Bibliia na ukrainskii movi [The Bible in the Ukrainian language]. (n.d.). www.my-bible.info. Retrieved from <http://www.my-bible.info/biblio/ukrainskaya-bibliya/index.html> [in Ukrainian].
3. Bismark, O. (1941). *Mysli i vospominaniia [Thoughts and memories]*. (Vols. 1-3). (L. S. Erusalimskiy, Trans). Moscow: Gos.sots.-ekon.izd-vo [in Russian].
4. Kant, I. (1994). K vechnomu miru. Filosofskiy proekt [To eternal peace. Philosophical Project]. *Sochineniia, Works.* (Vols. 1-8). Moscow [in Russian].
5. Kayua, R. (2003). *Mif i chelovek. Chelovek i sakralnoe [Myth and man. Man and the Sacred]*. Moscow: OGI [in Russian].
6. Katsnelson, S. D. (2009). *Tipologiiia yazyka i rechevoe myshlenie [Typology of language and speech thinking]*. URSS [in Russian].
7. Krymskyi, S. B. (2008). *Pid syhnaturou Sofii [Under the signature of Sophia]*. (M. Popovych, Trans). Kyiv: Kyievo-Mohylian. akad. [in Ukrainian].
8. Parakhonskyi, B. O., & Yavorska, H. M. (2019). *Ontolohiia viiny i myru: bezpeka, stratehiia, smysl [Ontology of war and peace: security, strategy, meaning]*. Kyiv: NISD [in Ukrainian].
9. Potebnia, A. A. (1985). *Estetyka i poetyka slova [Aesthetics and poetics of words]*. Kyiv: Mystetstvo [in Ukrainian].
10. Shynkaruk, V. I. (et al.). (2002). *Filosofskiyi entsyklopedychnyi slovnyk [Philosophical encyclopedic dictionary]*. Kyiv: Abrys [in Ukrainian].
11. Kersting, W. (2008). Die bürgerliche Verfassung in jedem Staate soll republikanisch sein. *Zum ewigen Fireden: Ein philosophischer Entwurf*. R. Malter (Eds.). Reclam, Stuttgart.

Б. О. Носач

СЕМАНТИКО-СТИЛИСТИЧЕСКОЕ НАПОЛНЕНИЕ ПРОТИВОПОЛОЖНОСТИ «ВОЙНА – МИР»: К ПОНИМАНИЮ ФИЛОСОФИИ ВОЕННОГО ДЕЛА

В статье исследуется проблема современного теоретико-методологического наполнения содержания оппозиции «война – мир», где особенное внимание придается их значению как военных терминов. Использование новых технологий в сфере военных возможностей современных мировых государств приводит к необходимости номинации большого количества понятий, поэтому приобретает актуальность исследование операций семантико-стилистического анализа значения таких неоднозначно определенных в обществе постсучасности концептов, как война и мир. Особенности семантики военной терминологии в сравнении с общеупотребительными моделями этих слов проявляется на уровне лексического значения и выявляется в специфическом проявлении полисемии. Выбирая для исследования социально-философское содержание противоположности понятий «война – мир», было предложено проанализировать феномен представленных терминов с метафизической точки зрения понимания и освоения человеком процессов изменения мира.

Ключевые слова: человек, общество, военные термины, война, мир, философия военного дела, метафорический перенос, семантика.

B. Nosach

SEMANTIC-STYLISTIC ASPECT OF THE "WAR – PEACE" OPPOSITION: TO UNDERSTANDING THE PHILOSOPHY OF MILITARY ARTS

Introduction. The application of latest technologies in the military sphere of modern states leads to the need of their nomination, that is why the semantic-stylistic analysis of the ambiguously of post-modern terms "war" and "peace" is of indisputable relevance. At present, the terms "war" and "peace" are becoming metaphoric in the various spheres of modern human activity: "war of the worlds", "war on the roads", "war with COVID-19", etc. Such forms of "war" have no temporal-spatial limitations, as well as a spectrum of possibilities to calculate their specific rhythm or to study the systematic nature of changes. **The aim and tasks** of the article are to implement the procedure of semantic-stylistic analysis of relative concepts of "war" and "peace" in the system of comprehensive understanding of military philosophy. **Research methods** are functional-instrumental, hermeneutic, system-structural. The application of comparative analysis, analytical, dialectical, historical-logical and retrospective methods enables a study of the relations and connections of the basic components of the linguistic dimension of social reality. The system-genetic method allows to analyse speech phenomena both in statics and dynamics, the latter is understood as derivational transitions in synchrony rather than language changes in time (state of diachrony). **Research results.** The peculiarities of the semantics of military terminology in comparison with the common models of these words are manifested at the level of lexical meaning and detected in the polysemy, as well as in the connotative and pragmatic aspects of the importance of war and peace. Firstly, the content of war and peace categories represents a classic example of a metaphoric transfer of the formation of military terms in close interconnection with the process of filling the content of commonly used meanings. Secondly, it captures the main types of changes in the lexical semantic structure, causing the emergence of polysemous word of military terminology, as one of the variants of such a structure. Thirdly, it provides the opportunity to identify the basic differences in the semantic characteristics of commonly used and military terminological meanings included in the semantic structure of the same polysemous word. Fourthly, the specifics of the military term of a polysemous word in the semasiological plan is based on the fact that the degree of logical and linguistic abstraction in the term is in inverse relationship. Fifthly, choosing for research the socio-philosophical meaning of correlative concepts of war and peace, it was proposed to consider these concepts from the metaphysical point of view of the process of transformation of the world by man. **Discussion.** In many documents of international organizations there is no definition of the term "war", instead an understanding of military conflict and its various types. There are the basic versions of the classical perception of war and peace but the definitions of them as generic concepts are absent. The concepts of war and peace, are presented in many modern languages as unsymmetrical antonyms. **Conclusion.** Nowadays, the concepts of war and peace in the common sense become metaphorical in various spheres of human activity. Modern forms and types of "war" have no temporal and spatial limitations, as well as a range of opportunities to calculate their rhythm or explore systematic changes. They become a classic example of the procedure of metaphorical transfer of the military terms in close intertwining with the contents of commonly used meanings.

Key words: human, society, military terms, war, peace, philosophy of military arts, metaphoric transfer, semantics.